

თინათინ მშვიდლობაძე

ელექტრონული ბიბლიოთეკის შექმნის ტენდენციები

ინტერნეტში ელექტრონული ბიბლიოთეკების გავრცელებასთან ერთად უდიდესი მნიშვნელობა შეიძინა ციფრული ობიექტების იდენტიფიცირებამ და შეიქმნა კიდევ საერთაშორისო ციფრული ობიექტების იდენტიფიცირების სისტემის ფონდი DOI – Digital Object Identifier.

მეტამონაცემების ყველაზე ძველი მაგალითია ბიბლიოგრაფიული აღწერილობის ელემენტები. როდესაც შეიქმნა ელექტრონული კატალოგები და შემდეგ ინტერნეტი, შესაძლებელი გახდა ბექდური გამოცემების ბიბლიოგრაფიული ჩანაწერების საერთაშორისო გაცვლა ქსელით იმ პირობით, თუ დაცულია საერთაშორისო აღწერილობის წესები ანუ სემანტიკა (ISBD an AACR2), ბიბლიოგრაფიული კომპიუტერული ჩანაწერის საერთაშორისო სტრუქტურა (UNIMARC an MARC21) და ქსელური გაცვლის პროტოკოლი Z39.50. კატალოგიზაციას კობირებით ან კორპორაციულ კატალოგიზაციას უდიდესი ეკონომიკური ეფექტი აქვს. ბექდური გამოცემების შემთხვევაში ბიბლიოგრაფიული აღწერილობა შეიძლება არ იყოს ჩართული გამოცემაში, ხოლო კატალოგი საერთოდ განცალკევებულია საბიბლიოთეკო ფონდისგან. ელექტრონული ბიბლიოთეკის შემთხვევაში კი ელექტრონულ კოლექციაში ჩართულ ყოველ გამოცემას თან უნდა ერთვოდეს ბიბლიოგრაფიული ჩანაწერი (მეტამონაცემები) და ძებნა შესაძლებელია როგორც მეტამონაცემებში, ასევე დოკუმენტების სრულ ტექსტებში. ამასთანავე, ინტერნეტში არსებული ელექტრონული დოკუმენტებისთვის შესაძლებელია ელექტრონული კატალოგის შექმნა ავტომატურად ისეთი პროგრამის გამოყენებით, რომელიც აკმაყოფილებს OAIPMH (Open Archive Initiative Protocol for Metadata Harvesting) სტანდარტს. ეს ბოლო მიდგომა იმით არის ღირსშესანიშნავი, რომ არ არის საჭირო მთელი დოკუმენტების გადმოწერა იმისათვის, რომ შეიქმნას შეერთებული ინტერნეტ კატალოგი მოცემულ თემაზე ინტერნეტში სხვადასხვა სერვერებზე და სხვადასხვა ელექტრონულ კოლექციებში მოთავსებული დოკუმენტებისთვის. ამჟამად, მიმდინარეობს ბიბლიოგრაფიული აღწერილობის ახალი საერთაშორისო სტანდარტის შექმნა სახელწოდებით “Resource Description and Access“, რომელმაც ერთდროულად უნდა შეცვალოს დაბლინ კორიკ და, მთელ მსოფლიოში გავრცელებული, ბექდური გამოცემების ანგლო-ამერიკული საკატალოგიზაციო წესები - AACR2.

“ევროპული ბიბლიოთეკის” შექმნის ინიციატივა (The European Library) ეკუთვნის ევროპის ეროვნული ბიბლიოთეკების დირექტორების კონფერენციას, (CENL)-ს, რომლის ეგიდით დაარსებული “ევროპული ბიბლიოთეკა” უზრუნველყოფს ევროპის მთავარი ეროვნული ბიბლიოთეკების ელექტრონულ და სხვა საბიბლიოთეკო რესურსებთან უნიფიცირებულ წვდომას.

“ევროპულ ბიბლიოთეკაში” <http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/index.html> დღეისათვის ინტეგრაციის ენის გამოცვლა და ძებნა შესაძლებელია

20 ევროპულ ენაზე, როგორც ელექტრონულ კატალოგებში ასევე, ციფრულ კოლექციებში. საკლასიფიკაციო სისტემად “ევროპულ ბიბლიოთეკაში” გამოყენებულია დიუის ათობითი კლასიფიკაცია. ევროპული ეროვნული ბიბლიოთეკების უმეტესობა იყენებს დიუის ათობით კლასიფიკაციას და MARC21-ს.

“ევროპულ ბიბლიოთეკის” პორტალი არის CENL-ის მთავარი პროდუქტი და ცდილობს, რომ იგი გახდეს მოდელი ევროპის ყველა ეროვნული ბიბლიოთეკისთვის. “ევროპულ ბიბლიოთეკის” ანგარიშში CENL-ის მიმართ დასახულია “ევროპულ ბიბლიოთეკის” უახლოესი ამოცანები:

- გაციფრებული მასალის გატექსტება;
- OAI PMH სტანდარტის დანერგვის ხელშეწყობა ევროპულ ეროვნულ ბიბლიოთეკებში;

• პორტალის გამოყენებადობის გაუმჯობესება;

• ავტომატური გადასახვების დანერგვა მრავალენოვან საგნობრივ თეზაურუსში;

- ვებმომსახურების გაფართოება;
- მომსახურების პერსონალიზაციისა და ანოტირების სამსახურის დამატება.

ევროპულ ეროვნულ ბიბლიოთეკებს შემოაქვთ ეროვნული ბიბლიოთეკების მუშაობის შეფასების ისეთი ახალი ინდიკატორები, როგორიცაა:

გაციფრებული შენახვის ერთეულების დასახელებების რაოდენობა და მისი პროცენტული სიდიდე მთელ ფონდში არსებულ დასახელებებთან მიმართებაში საანგარიშო წელს, ბიბლიოთეკის საიტიდან ჩამოტვირთული გაციფრებული მასალის რაოდენობა საანგარიშო წელს, ციფრული დაცვისთვის გადაცემული გაციფრებული მასალის რაოდენობა საანგარიშო წელს, ელექტრონული მომსახურების პროცენტული რაოდენობა ბიბლიოთეკაში და სხვ.

მსოფლიო ციფრული ბიბლიოთეკის შექმნას გააჩნია რამდენიმე წინაპირობა:

1. მსოფლიოში გაციფრებული მასალა არ არის საკმარისი რაოდენობის;
2. დიდი სამეცნიერო და კულტურული ღირებულების მასალები, რომლებსაც კარგა ხნით შეუძლიათ შეაჩერონ მომხმარებლების ყურადღება საიტზე, საერთო გაციფრებულ მასალასთან მიმართებაში, კიდევ უფრო ნაკლებია;
3. მსოფლიო ციფრული ბიბლიოთეკა უნდა იყოს საკმარისად დიდი მოცულობის, ისე რომ მომხმარებლის ნებისმიერ შეკითხვაზე გასცეს რამდენიმე ავტორიტეტული გაციფრებული მასალა;
4. ელექტრონული დოკუმენტების კატალოგიზაციას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს და, შესაძლოა, მათ დასჭირდეთ მეტი მეტამონაცემების მიწერა, ვიდრე დღეს არის პრაქტიკაში მიღებული.

მსოფლიო ციფრული ბიბლიოთეკის შექმნასთან დაკავშირებით შემუშავებულ იქნა რამდენიმე ზოგადი გადაწყვეტილება: 1. მსოფლიო ციფრული ბიბლიოთეკა განთავსებული იქნება ერთ ინტეგრირებულ საიტზე, რომელსაც ექნება სარკეები სხვადასხვა ქვეყნებში; 2. იგი უნდა გახდეს ფართოდ მიმოფანტული საინფორმაციო წყაროების “ყოველმხრივ სანდო ციფრული საცავი”; 3. მასალების ციფრული გამოსახულებები შეიძლება განთავსებული იყოს არა მხოლოდ მსოფლიო ციფრულ ბიბლიოთეკასა და მის სარკეებში, არამედ ნებისმიერი დონის სანდო ვებსაიტებზე; 4. მრავალენოვანი ძებნა და მოძიებული მრავალენოვანი მასალების დისპლეიზე გამოტანა იქნება პროექტის ძირითადი ელემენტი, რომელიც პროექტში თავიდანვე არის ჩადებული და

ნაბიჯ-ნაბიჯ იქნება განხორციელებული; 5. უნდა განისაზღვროს მეცნიერებისა და სპეციალისტების ნუსხა, რომლებიც პასუხისმგებელნი იქნებიან მასალის შერჩევაზე მსოფლიო ციფრული ბიბლიოთეკისთვის.

დღეისათვის ინტერნეტ სივრცეში არსებობს ქართული ელექტრონული ბიბლიოთეკები, როგორცაა:

<http://lib.ge/>-ინტერნეტ ბიბლიოთეკა

<http://burusi.wordpress.com/literature/> - ინტერნეტ ბიბლიოთეკა

<http://www.nplg.gov.ge/> - საქართველოს პარლამენტის ელ.ბიბლიოთეკა

<http://www.matiane.com/> - საქართველოს ისტორიის ელ.ბიბლიოთეკა

<http://library.church.ge/> - საეკლესიო ელ.ბიბლიოთეკა და სხვა.

დამოწმებული ლიტერატურა

ბუნებრივ ენათა დამუშავება, ქართული ენა და კომპიუტერული ტექნოლოგიები, 2006.

თ. ჩხენკელი, 2006 - თ.ჩხენკელი, კონფერენციაზე.

[http://www.loc.gov/about/welcome/speeches/wdl/wdl_6-6-05.html#skip menu.](http://www.loc.gov/about/welcome/speeches/wdl/wdl_6-6-05.html#skip_menu)

[http://www.loc.gov/standards/.](http://www.loc.gov/standards/)

TINATIN MSHVIDOBADZE

TRENDS IN THE ELECTRONIC LIBRARY

The paper discusses the major trends for the creation of an electronic library on the internet.

It is shown that using a program that meets OAIPMH (Open Archive Initiative Protocol for Metadata Harvesting) standards it is promising to create possible electronic catalog for the electronic documents and metadata's.

The report of "European Library" is given in relation to CENL (European Conference of Directors of National Libraries). And the newest tasks of the digital "European Library" are set.

Several preconditions for the creation of a digital library are considered.

Georgian electronic libraries existing in the cyberspace are brought up.